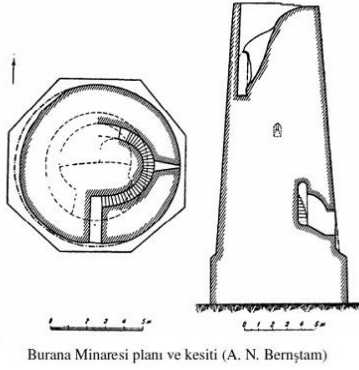

SANAT TARİHİ FİNAL ÖDEVİ

Hamdi Utku Paralı 19253510

1. Burana Minaresi

- Yeri: Günümüzde Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'in 80 km. doğusunda, Tokmak şehrinin yakınında yer almaktadır.
- Tarihi: 11. yüzyılda yapılmıştır.
- Dönemi: Karahanlılar dönemi.
- Mimari özellikleri: 3.85 m. boyutlarında sekiz köşeli bir kaide üzerine inşa edilmiştir. Minarenin içi yukarı doğru çıkan silindirik bir yapıdadır. Minarenin kaidesinde ve gövdesinde farklı boyutlarda tuğlalar kullanılmıştır. Orijinalinde 45 m. yüksekliğinde olan minare günümüzde ise 25 m. yüksekliğindedir.
- Süslemeleri: Burana minaresinin gövdesi 13 kuşağa bölünerek süslenmiştir. Her kuşakta birbirinden farklı geometrik süslemeye yer verilmiştir.
- Önemi: En eski türk minaresidir. Karahanlılara ait en eski dini yapı kalıntılarından biridir.
- Etki alanları: Burana minaresi orta asya minareleri ve Selçuklu minarelerinin ön tipidir.

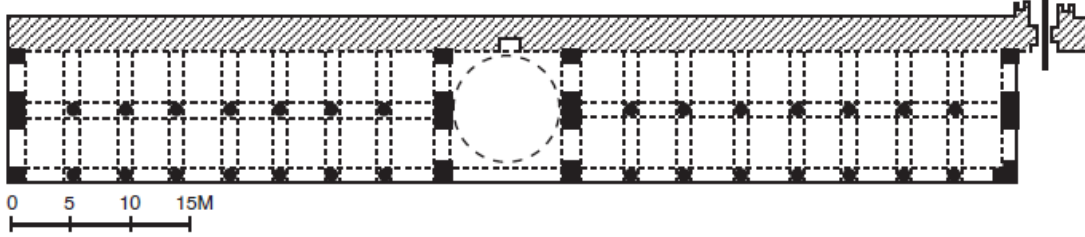

2. Leşgeri Bazaar Ulu Camii

- Yeri: Bugünkü afganistan sınırlarında büst kalesi yakınında hilmend nehri kenarında yer almaktadır.
- Tarihi: 11. yüzyılın ilk yarısı.
- Dönemi: Gazneliler dönemi.
- Yaptıranı: Sultan Mahmud veya Birinci Mesud.
- Mimari özellikleri: Gazne şehrinde Büyük Saray veya Güney Sarayı'nın güneyinde dış avlunun surlarına dayanan cami, 86 x 10.50 m. ölçülerinde enlemesine dikdörtgen planlıdır. Mihrap duvarına paralel uzanan iki sahnalı cami mihrap önü kubbelidir. Kerpiç ve tuğla malzemeden yapılmıştır.
- Süslemeleri: Harimin üst örtüsünü taşıyan payelerin süslü olduğu tahmin edilmektedir. Dış cephesi sade tutulan yapının süsleme programı harimde toplanmıştır.
- Önemi: Mihrap önünde yer alan kubbe sembolik olmaktan çok iki sahnının kapladığı alanı işgal etmesi

bakımından boyutları itibari ile dikkat çekicidir. Bu kubbe yapısı Türk İslam mimarisinde merkezi yapının gelişmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

- Etki alanları: Artuklular, Memlûklüler gibi birçok medeniyette bu plan tipi kullanılmıştır.

3. Zevvare Mescid-i Cuma Camii

- Yeri: İranda Zevvare şehrinde.

- Tarihi:1135 yılı.

- Dönemi: Büyük Selçuklu dönemi.

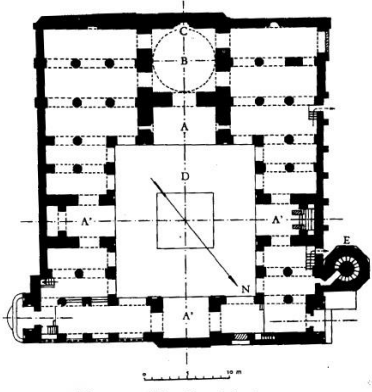
- Yaptıranı: Sultan Sencer.

- Mimari özellikleri: Ortada kare avlu, avlunun dört tarafında eyvan ve kible önünde eyvana bitişik kubbe örtülü plandadır. Kubbeye bitişik eyvan kubbeyi vurgulamak amacıyla yüksek yapılmıştır. Kubbenin iki yanında iki sütun ve üç kemerli bölümlere yer verilmiştir. Avlunun iki kenarında kalan eyvanlar sivri kemerlerle avluya açılan galeri şeklindedir

- Süslemeleri: Tuğlaların farklı dizilmesiyle oluşan süslemeler dışında alçıyla yapılmış süslemeler de vardır.

- Önemi: Avlulu, dört eyvanlı plan şemasının ilk örneğidir.

- Etki alanları: Cami enine düzenlemeli bir harime sahiptir. İran'da Selçuklu camileriyle başlayan kubbe eyvan birleşimi gibi yenilikleri tek planda toplayan ilk eserdir.

Zevvare Ulu Camisi planı
(A. Godard)

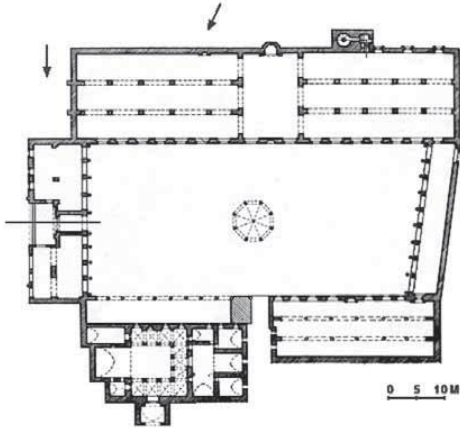
4. Anadolu Selçuklu Camilerinde karşılaşılan plan tiplerini maddeler halinde yazarak kısaca açıklayınız. Her plan tipine, planını da koyarak birer örnek veriniz.

a) Transept Planlı Camiler

-Bu tipe giren camilerde mihrap duvarına paralel sahnınlar, mihrap önünde yan sahnılara göre daha yüksek tutulmuş bir sahnın tarafından kesilir.

-Genelde, bu sahnının mihrap önündeki kısmında yapının tamamını kaplamayacak büyüklükte, sadece mihrabı vurgulamak üzere bir kubbe bulunur.

-Örnek: Diyarbakır Ulu Cami

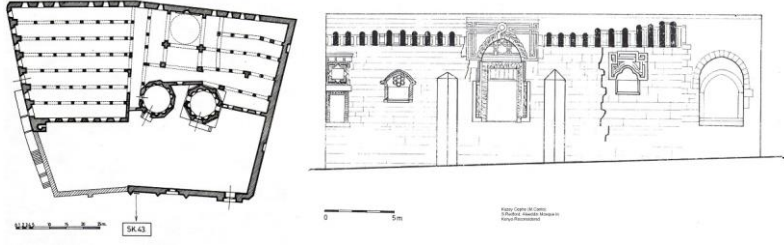

b) Kûfe planlı Camiler

-Harim, enlemesine veya derinlemesine dikdörtgen planlı olup monoton şekilde konumlanan ayaklarla taşınan düz bir çatıyla örtülmektedir.

-Genelde harimin önünde revaklı bir avlu bulunur.

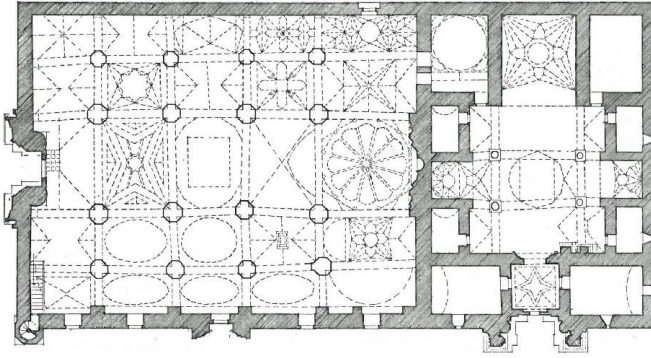
Örnek: Konya Alaeddin Camii

c) Bazilikal planlı Camiler

-Mihraba dikey gelişen 3 veya 5 sahından oluşan harim oluşur. Bunların örtü sistemi bazen düz ahşap tavan şeklinde bazen de tonoz ve mihrap önü kubbesi kullanılarak uygulanmıştır

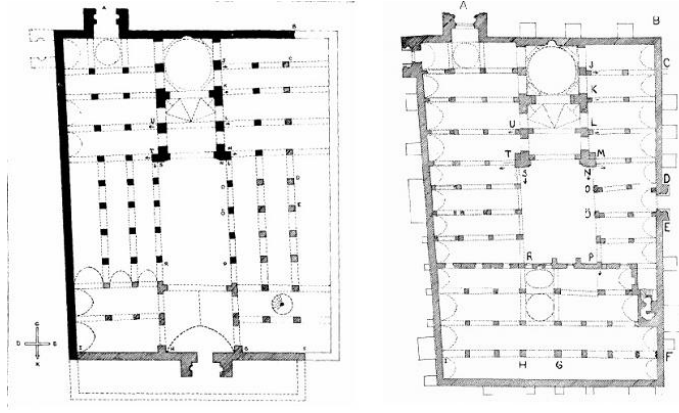
Örnek: Divriği Ulu Camii

d) Eyvanlı Camiler

-İran Selçukluları'nın eyvanlı avlu ve mihrap önü kubbeli bir hariminden meydana gelen bu tip (Büyük Selçuklu Tipi Eyvanlı) camilere Anadolu'da sadece Malatya Ulu Camii örnektir.

Örnek: Malatya Ulu Camii

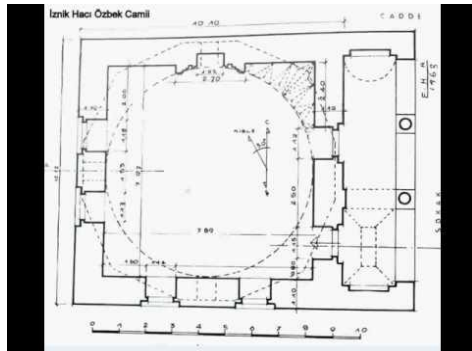

5. Osmanlı Sanatında erken dönemde görülen cami plan tipolojisini maddeler halinde yazarak açıklayınız. Her plan tipine, planını da koyarak birer örnek veriniz.

a) Tek Kubbeli Camiler:

-Kare mekânlar tek kubbeye örtülmüş, son cemaat yeri eklenerek plan oluşturulmuştur.

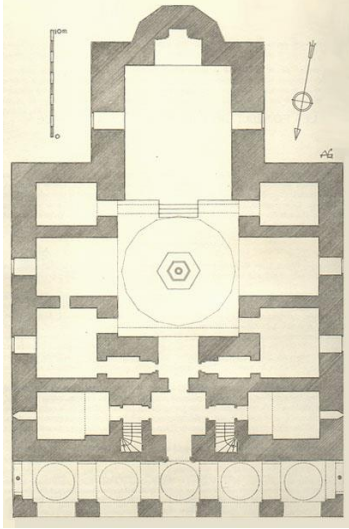
Örnek: İznik Hacı Özbek Camii

b) Ters T Planlı Camiler:

-Bu planda, ortada uzun bir dikdörtgen biçiminde asıl cami ve birer kapı ile buraya açılan dikdörtgen yan mekanları vardır.

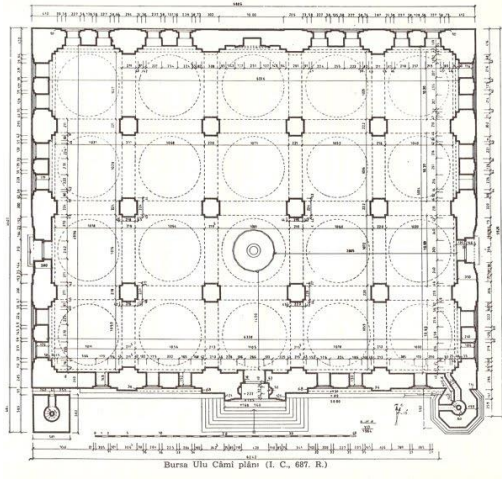
Örnek:Bursa Hüdavendigâr Camii

c) Çok Kubbeli Camiler:

-Destekli ve ahşap örtülü yapılarda, örtünün kâgirleşmesi, önceleri sürekli beşik tonozlar ile örtülen sahınları zamanla kare ve dikdörtgen birimlere bölünerek kubbe ve tonozlar ile kapatılması şeklinde özetlenebilir

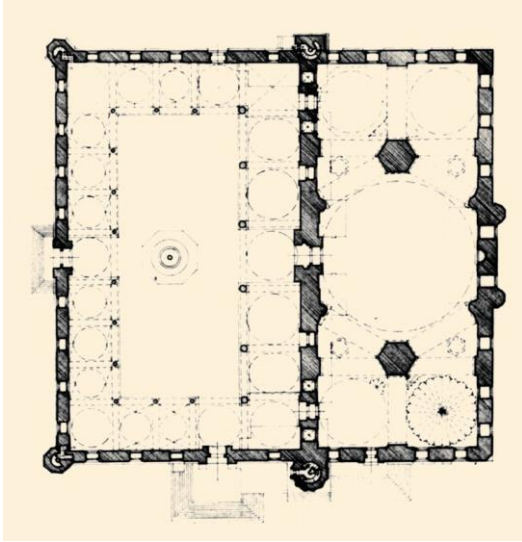
Örnek:Bursa Ulu Cami

d) Merkezî Kubbeli Camiler:

-Merkezi planlı camiler, mihrap-taçkapı (portal) ekseninde yer alan, kubbeyle örtülü merkezi konumlu bir hacmin çevresinde onunla bütünleşen, küçük kubbeler veya yarım kubbelerle örtülü tali hacimlerden meydana gelir.

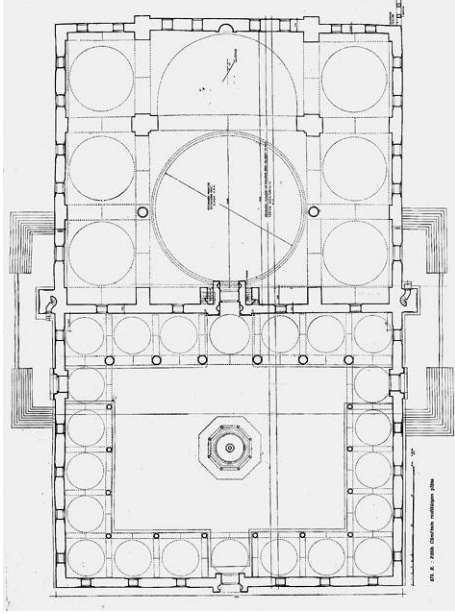
Örnek: Edirne Üç Şerefeli Camii

e)Klasik Döneme Geçiş Camileri:

-Osmanlı klasik dönemine dair ilk izler görülür.

Örnek: istanbul fatih camii

Kaynakça

MEB Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü Açık Öğretim Daire Başkanlığı Sanat Tarihi 1

MEB Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü Açık Öğretim Daire Başkanlığı Sanat Tarihi 2

TDK Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü – 1968

TDV. İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ

Ders Notları